

SODELOVANJE STARŠEV, CENTRA ZA SOCIALNO DELO TER VZGOJNEGA ZAVODA V ČASU BIVANJA OTROKA V VZGOJNEM ZAVODU

97

COOPERATION BETWEEN PARENTS, THE
CENTRE FOR SOCIAL WORK AND A RESIDENTIAL
INSTITUTION DURING A CHILD'S STAY

Ana Kukovič, univ. dipl. soc. ped.

Center za socialno delo Radlje ob Dravi, Mariborska cesta 7, 2360 Radlje ob Dravi

ana.kukovic@gmail.com

Nadja Kukovič, dr. med.

Splošna bolnišnica Slovenj Gradec, Gosposvetska cesta 1, 2380 Slovenj Gradec

nadja.kukovic@gmail.com

POVZETEK

V prispevku obravnavava sodelovanje med družino, vzgojnim zavodom in centrom za socialno delo v času namestitve otroka v vzgojnem zavodu. S študijo primera se osredotočava na doživetje uspešnosti sodelovanja ter na doživetje razkoraka v procesu sodelovanja med vsemi vpletenimi. Rezultati kvalitativne raziskave kažejo, da na uspešnost sodelovanja vpletenih vplivajo jasno opredeljeni cilji in naloge, pripravljenost

staršev na sodelovanje, njihova sposobnost razumevanja, pogostejši kontakti, občutek enakovrednosti v odnosu, ekonomske razmere družine ter pogosta pohvala otroka. Ugotavlja, da so si v raziskavo vključene osebe ustvarile varen prostor in zaupanje, saj so bile v kriznih situacijah v pogostem kontaktu. Razkorak v procesu sodelovanja stroki doživljata v pogostosti sodelovanja, nemoči zaradi sistemske ureditve nameščanja, preobremenjenosti ter vzgojni nemoči, ki je starši ne prepoznajo, institucijo pa doživljajo kot nasprotnika. Starši razkorak do strok doživljajo v razhajanju informacij, nerealiziranih pričakovanjih, prepogostih srečanjih ter strožjem redu v vzgojnem zavodu.

KLJUČNE BESEDE: *sodelovanje, družina, center za socialno delo, vzgojni zavod*

ABSTRACT

This article concerns cooperation between parents, a residential institution and the centre for social work during a child's stay. We focused on the perception of the effectiveness of cooperation and on the discrepancies between the participants.

The results of our qualitative research indicate that successful collaboration among those involved is affected by how clearly the objectives and tasks are defined, the willingness to participate on the part of parents, their ability to understand the situation, frequency of contact, the sense of equality among participants, the economic status of the family, and the amount of positive feedback the child receives. Furthermore, we found out that participants in the survey have created for themselves a safe space and established trust due to frequent contact in times of crises. Professional workers report a gap in the process in the form of inadequate cooperation, helplessness due to systemic arrangements concerning placement, being overburdened and a sense of helplessness, which is not recognised by parents, who view the institution as an opponent. On the other hand, parents report an uneven

flow of information obtained from the institutions, unrealized expectations, too frequent meetings and stricter rules in the residential institution.

KEY WORDS: *cooperation, family, Centre for Social work, residential institution*

UVOD

Sodelovanje med starši otrok in mladostnikov, ki so nameščeni v vzgojni zavod (v nadaljevanju zavod)¹, in strokovnimi delavci (velja za oba spola) zavodov ter centri za socialno delo (v nadaljevanju CSD) je izjemno pomembno za doseganje optimalnega razvoja otrok in mladostnikov ter njihovih družin, saj je znano, da zaradi težav, ki se pojavljajo v družini, potrebujejo več strokovne pomoči in več strokovne obravnave. Kljub namestitvi otroka in mladostnika izven družine ostajajo starši njegovi starši in družina prostor, kamor se otrok običajno vrača.

Partnerstvo med zavodi, CSD in starši bi lahko opredelili kot proces sodelovanja med družinskimi člani in delavci, ki so osredotočeni na potrebe otrok in mladostnikov v zavodih ter njihovih družinah. Pomen sodelovanja med starši in strokovnimi delavci opredeljujejo številni avtorji (Asen, 2007; Gregory, 2000; Kobolt, 2002; Krajncan, 2006; Kuzmanič Korva in Murgel, 2007; Park, Alber Morgan in Fleming, 2011; Russell, 2003; Skalar, 1995).

Vključevanje staršev ter sodelovanje z družino in strokovnimi službami je ključno za doseganje ustreznih pogojev in sprememb v družini, ki bi nudile primerno okolje in omogočile vrnitev otroka iz zavoda nazaj v družino. Pomembno je, da se vsi vključeni v procesu sodelovanja med seboj slišijo. V proces vstopajo vsak s svojo zgodbo, različnimi izhodišči, pričakovanji, zato naju še posebej zanima, kako doživljajo izkušnjo sodelovanja.

¹ Pri pisanju članka uporablja termin „vzgojni zavod“, saj je bila tja nameščena intervjuvanka. V literaturi (Vzgojni program, 2004) je uporabljen izraz „zavodi za vzgojo in izobraževanje“, kamor uvrščamo mladinske domove, zavode za vzgojo in izobraževanje (vzgojni zavod) in prevzgojni dom.

PROCES SODELOVANJA

Z namestitvijo otroka v vzgojno institucijo ne odpravimo razlogov, zaradi katerih je bil otrok nameščen. Po končani namestitvi se bodo otroci v večini primerov vrnili v družine in od družin je odvisno, kakšna bo njihova življenjska pot, kako se bodo vključevali v šolo in socialno okolje, kako bodo dozorevali in kako se bodo osamovajali (Skalar, 1995). To zavedanje pomembno vpliva na sodelovanje institucij in družine, saj je ključno za doseganje želenega napredka tako pri otroku in mladostniku kot pri družini in širši okolici. Ključno je aktivno vključevanje staršev v proces pomoči, ki omogoča doseganje zastavljenih ciljev. Na uspešnost obravnave prav tako vpliva sodelovanje med strokovnimi službami, kjer so vodilo timska obravnava, enakovredno vključevanje in prevzemanje odgovornosti za opravljeno delo.

Sodelovanje strokovnih delavcev z uporabniki zajema udeležbo, načrtovanje, skupno izvajanje dogovorjenih intervencij in evalvacijo. Če so takšen pristop pripravljeni sprejeti vsi udeleženi v procesu, lahko pričakujemo uspešnejšo rešitev problematike, saj to omogoča raziskovanje z več različnih vidikov in skupno ravnanje, s katerim običajno hitreje dosežemo zadane cilje (Žižak in Koller Trbovič, 2007). Za uspešno sodelovanje je potrebno vzpostaviti partnerski odnos med starši in strokovnimi delavci (zavod, CSD) in tudi med strokovnjaki različnih institucij. Takšen odnos se ustvari skozi dolgotrajen proces medsebojnega sodelovanja, ki temelji na izkušnjah, rezultat pa so pozitivni učinki (Skalar, 1995).

Pri načrtovanju sodelovanja s starši moramo upoštevati, da imajo starši različna stališča in poglede ter da so njihove želje, zmožnosti in potrebe po sodelovanju različne (Gregory, 2000; Končar, 2003).

Cilj dela z družino je ustvariti pogoje, ki bodo omogočili vrnitev otroka v drugačno, varno in boljše okolje. Za doseg cilja je pomembno, da strokovnjak spozna, kako funkcionira družina. Park idr. (2011) opozarjajo, da mora strokovnjak spoznati in razumeti močne in šibke točke družine ter njene potrebe. Le ob dobrem poznavanju družine in njene dinamike lahko s pomočjo terapije

pomaga spremeniti tiste mehanizme, ki povzročajo družinsko nefunkcionalnost (Asen, 2007).

SODELOVANJE MED DRUŽINO IN CSD

Prvi stik z družino otroka ali mladostnika, ki ga nameščajo v vzgojni zavod, se začne na podlagi poročil s strani šole, zdravstvenega doma, bolnice, policije ali kakšne druge institucije, ki ima stik z družino, v kateri zaznajo težave. Pred namestitvijo so intervence in ukrepi ter nudena pomoč usmerjeni v odpravo težav, s katerimi se družina sooča, delo je usmerjeno v to, da otrok ostane v domačem okolju ter se ga iz njega ne izloči.

Otrok je lahko nameščen v vzgojni zavod, ki je precej oddaljen od doma. Prevelika oddaljenost lahko predstavlja težavo staršem (nimajo avta, visoki stroški javnih prevozov, prevelika časovna odsotnost ...), ki se posledično ne morejo tako pogosto udeležiti aktivnosti za starše, ki jih organizirajo vzgojni zavodi. V teh primerih je pomembno povezovanje CSD in vzgojnega zavoda, saj se lahko družina intenzivneje vključi v obravnavo na krajevno pristojnem CSD.

VZGOJNI ZAVOD IN CSD

Intenzivnost sodelovanja med vzgojnim zavodom in CSD je največja v času namestitve otroka ali mladostnika v vzgojni zavod ter ob odpustu iz njega, v času trajanja namestitve pa je sodelovanje pomanjkljivo (Gerič in Horvat, 2000).

Rezultati raziskave (Krajncan, 2006) opozarjajo na veliko težavo v sodelovanju med strokovnimi delavci CSD ter vzgojitelji in navajajo, da vzgojitelji zavračajo sprejemanje težavnih otrok, ki jih želijo namestiti strokovni delavci CSD, vzgojitelji pa, da jim ob nameščanju strokovni delavci prikrivajo pomembne informacije. Podobne zaključke sta navedla tudi Anzeljc Bratina in Leva (2012). Tudi Kuzmanič Korva (2005) omenja neusklajeno sodelovanje med CSD in vzgojnimi zavodi. Krajncan (2006) še poudari, da bi morali strokovni delavci na CSD v obdobju namestitve vzdrževati stik z otrokom v vzgojnem zavodu in njegovimi starši. Kuzmanič Korva

in Murgel (2007) konkretno opredelita spremljanje izpeljave ukrepa – sodelovanje z zavodom in matično družino².

V času namestitve se ponovno opredelijo cilji, za katere se pričakuje, da se bodo realizirali, vendar pa se lahko pri starših pokažejo apatičnost in nemotiviranost, nesprejemanje pomoči, prelaganje odgovornosti za namestitev na otroka in institucije, naveličanost ...

V procesu sodelovanja se lahko pojavi težava pri prevzemanju in prelaganju odgovornosti med CSD in vzgojnim zavodom, saj je CSD v večini primerov lokalno bližje družinam, po drugi strani pa je vzgojni zavod tisti, kamor je otrok iz družine nameščen, prav tako pa je stik s starši, ko otroka pripeljejo in odpeljejo, pogostejši. Tako se lahko spregleda korist otroka, ki je v teh primerih ključnega pomena.

Prelaganje odgovornosti oz. striktno deljenje področij, za katera naj bi bile strokovne službe pristojne, ne prinaša želenih rezultatov; pomembno je sprotno dogovarjanje glede na potrebe otrok in problematiko konkretne družine.

DRUŽINA IN VZGOJNI ZAVOD

Sodelovanje med starši in vzgojnim zavodom se začne že pred namestitvijo otroka ali mladostnika, saj le-ti soodločajo o izbiri ustanove, kamor bo otrok ali mladostnik nameščen. Vzgojni program (2004) določa, da je ob namestitvi otroka v vzgojni zavod potrebno opredeliti oblike sodelovanja ter pomoči, se s starši pogovoriti o pričakovanjih, nalogah in odgovornosti ter oblikovati cilje, ki jih bodo poskušali v času otrokove namestitve doseči.

V procesu sodelovanja staršev s timom vzgojnega zavoda govorimo o družinah, v katerih so problemi kompleksni, kar povzroča, da se otroku ne zmorejo ali ne znajo posvečati ali pa njihovi vzgojni

² Potrebna je razdelitev nalog v strokovni skupini v zavodu, dogovoriti se je potrebno o izhodih, koncih tedna, počitnicah, sodelovanju s starši. Opredeljeno je sodelovanje na sestankih strokovne skupine v zavodu in sodelovanje pri pripravi individualiziranega vzgojnega načrta, prav tako so dogovorjeni obiski otroka v zavodu in izredni sestanki strokovne skupine. Skupaj se opravljajo tudi pregled dela, presoja nastale spremembe in sodelovanje. Določa se tudi, ali določen ukrep še naprej velja ali pa se dela projekt, ki bi omogočil odpravo ukrepa oz. načrt o nadaljevanju.

prijemi niso ustrezni (Gerič in Horvat, 2000). Dejstvo je, da je motiviranje staršev za sodelovanje dolgoročna naložba, vendar morajo biti cilji realno zastavljeni.

Krajncan (2002) poudari pomembnost vključevanja staršev ter jih opiše kot nujne sopotnike, ki imajo kljub namestitvi otroka izven družine še vedno kontinuiran vpliv na razvoj otroka.

Jenson in Whittaker (1987, v Kobolt, 2002) prav tako menita, da je potrebno starše vključiti v vse faze zavodske vzgoje (od srečanja in vzpostavitve stika pred samo namestitvijo do opredelitve njihovih vlog), saj ostajajo otrokovi starši. Za doseganje sprememb v vedenju in čustvovanju otrok poudarjata sodelovanje med otrokom, starši in vzgojiteljskim timom, kjer gre za porazdelitev odgovornosti in sprejemanja skupnih dogovorov.

Ravno s tega vidika je delo z družino in starši zelo pomembno, saj se bo otrok vrnil v domače okolje, še pomembneje pa je, da se med njegovim bivanjem odpravijo razlogi, zaradi katerih je bil nameščen v vzgojno institucijo. Vsem udeleženiim je potrebno v procesu sodelovanja nuditi prostor, kjer lahko izrazijo svoje misli in občutenja, kjer ni obsojanja in kjer stroke ne prevzamejo dominantne vloge.

NAMEN RAZISKAVE

Namen študije primera je osvetliti, kako različni vpleteni, ki imajo različne vloge v procesu sodelovanja, opredelijo svojo izkušnjo in poglede. Torej analizirati, kako strokovni delavki centra za socialno delo in vzgojnega zavoda ocenjujeta izkušnjo sodelovanja in vključevanja staršev, katerih otrok je nameščen v vzgojnem zavodu. Prav tako naju zanima, kako starši, katerih otrok je nameščen v vzgojni zavod, ocenjujejo izkušnjo sodelovanja s strokovnimi delavci centra za socialno delo in vzgojnega zavoda. Osredotočiva se na doživljanje uspešnosti sodelovanja, zanima naju, ali se v procesu sodelovanja čutijo slišane ter kako občutijo razkorak v procesu sodelovanja med družino in stroko ali med strokama.

METODOLOGIJA

Pri raziskovanju sva uporabili kvalitativno metodo in na zastavljen problem odgovorili s študijo primera. Ta pristop je po mnenju Meseca in Rodeta (2008) primeren za celovito raziskovanje pojavov, procesov in postopkov s pomočjo proučevanja posameznih primerov družbenih entitet, procesov, postopkov in proizvodov materialne ter duhovne kulture v njihovem realnem življenjskem kontekstu.

POSTOPKI ZBIRANJA IN OBDELAVE PODATKOV

Na centru za socialno delo sva najprej pregledali celotno dokumentacijo obravnavane družine in podrobno proučili obdobje namestitve mladostnice v vzgojnem zavodu. K pogovoru sva povabili delavko centra za socialno delo, ki je družino spremljala, vzgojiteljico mladostnice v vzgojnem zavodu ter mamo mladostnice, ki je bila nameščena v vzgojni zavod. V sodelovanje so privolile.

Podatki so bili zbrani s polstrukturiranimi intervjuji, ki so potekali v različnih kontekstih (dom družine, vzgojni zavod, center za socialno delo). Intervjuje sva posneli z diktafonom in jih dobesedno prepisali ter uredili. Podatki so bili obdelani po postopku kvalitativne analize. Izbrali sva odprto kodiranje. Intervjuje sva oblikovali v tabele ter posameznim delom besedila pripisali najprej kode 1. reda, te smiselno združili v kode 2. reda in nato določili kategorije.

VZOREC

Vzorec zajema tri posameznike, in sicer starše otroka, ki je nameščen v vzgojni zavod, vzgojiteljico v vzgojnem zavodu, kjer je otrok nameščen, ter strokovno delavko, ki je zaposlena na CSD in sodeluje z družino.

Strokovna delavka centra za socialno delo (v nadaljevanju CSD) je zaposlena na področju rejništva in varstva otrok ter mladostnikov in družino spremlja ter obravnava od leta 2009. Po poklicu je socialna delavka in realitetna terapevtka. Na centru je zaposlena 23 let.

TABELA 1: Primer kodiranja

citati iz intervjuja	kode 1. reda	kode 2. reda	kategorije
<i>Najbolj aktivno je sodelovanje pred odhodom otroka v zavod. Družina je bila vključena v osebno pomoč, opravljeni so bili pogovori z otrokom skupaj s starši, obiski na predavanjih in delavnicah, ki jih je CSD organiziral, »Šola za starše – priložnost za otroke«, skupni timski sestanki z osnovno šolo ... Kako, na kakšen način delam z družino, je odvisno od tega, kaj družina potrebuje.</i>	aktivno sodelovanje pred namestitvijo	vključitev v različne oblike pomoči	uspešno sodelovanje
	delo z družino je odvisno od potreb družine	prilagajanje metod in oblik pomoči potrebam družine	uspešno sodelovanje
<i>Včasih sem dobila občutek, da so že obupali nad vsem in enostavno niso verjeli v uspeh in učinek.</i>	obup staršev nezaupanje v uspeh pomoči	nemoč staršev	neuspešno sodelovanje

Vzgojiteljica v vzgojni skupini otroka je prisotna v stanovanjski skupini, ima redne telefonske kontakte s starši ter občasne govorilne ure s starši.

Mama je brezposelna oseba. Dokončano ima osnovno šolo, končala je prvi letnik kuharske šole v vzgojnem zavodu, kjer je bila nameščena tri leta in pol. Z možem živita na vasi, v družini so štirje otroci. En otrok je končal srednjo šolo (skrajšan program), drugi otrok je obiskoval 1. letnik srednje tehnične šole, ki pa ga ni zaključil. Oba otroka sta prijavljena na zavodu za zaposlovanje in sta prejemnika denarne socialne pomoči. Mladostnica je bila

v 8. razredu nameščena v vzgojni zavod. Najmlajši otrok obiskuje osnovno šolo s prilagojenim programom. Družina se preživlja z nizkimi dohodki, prejema otroški dodatek, denarno socialno pomoč ter nadomestilo za invalidnost. Mož ima dokončano osnovno šolo in je invalid III. kategorije. Družina se je v obravnavo vključila leta 2009 zaradi tatvine, ki jo je izvedla mladostnica.

IZSLEDKI

V nadaljevanju predstavlja z intervjuji pridobljene podatke. V ta namen sva izdelali tabele s posameznimi kategorijami in kodami. Kategorije, ki so predstavljene, so sodelovanje, občutek slišnosti ter razkorak med stroko in družino oz. razkorak med strokama. Rezultate sva poskušali interpretirati tako, da sva se navezovali na teorijo, predstavljeno v teoretičnem delu, ter jih podkrepili s citati intervjuvancev. Pri vseh intervjuvanih osebah sva se dotaknili enakih tem; edina razlika je bila, da sva vprašanja prilagajali poteku pogovora.

CSD O SODELOVANJU Z DRUŽINO

Obravnava družine na CSD se je začela na podlagi poročil s strani šole in policije leta 2009. Ob vstopu v družino se je opazilo, da se družina sooča s številnimi problemi in ne uspe zadovoljevati otrokovih potreb. Večina otrok z vzgojnimi težavami, ki so običajno nameščeni v vzgojni zavod, prihaja iz takšnih družin (Asen, 2007; Kobolt, 2002; Krajncan, 2006). Družina se je vključila v različne oblike pomoči na CSD: „... osebna pomoč, pogovori z otrokom, pogovori skupaj s starši, obiski na predavanjih in delavnicah, ki jih je CSD organiziral, „Šola za starše – priložnost za otroke“, skupni timski sestanki z osnovno šolo ...“ Sogovornica je povedala, da so se metode in oblike pomoči prilagajale potrebam v družini. Kljub nudeni pomoči so sprejeli konsenz, da se mladostnico namesti v vzgojni zavod.

V procesu sodelovanja je CSD starše že pred namestitvijo doživeljal kot nemočne, kar je potrdila tudi mama. Starši niso znali postaviti jasnih pravil in meja, ki bi jih dosledno upoštevali, prav tako

TABELA 2: CSD o sodelovanju z družino

sodelovanje	uspešno sodelovanje	• prilagajanje metod in oblik pomoči potrebam družine • vključitev v različne oblike pomoči • informacije ob urejanju denarnih prejemkov • iskrenost
	neuspešno sodelovanje	• nemoč staršev • nezmožnost sledenja dogovorov • odpor staršev • preobremenjenost na CSD
občutek slišnosti	• nemoč CSD • neiskrenost • varen prostor	
razkorak med stroko in družino	• nezmožnost postavljanja mej in pravil • doživljanje CSD kot nasprotnika • dvojna vloga CSD • odkritost v odnosu	
	preobremenjenost na CSD	• pomanjkanje časa

so bili pri vzgoji neenotni („Velikokrat smo govorili o postavljanju meja, o pravilih ter o tem, kaj se zgodi, če se pravil ne upošteva. Prav tako smo se pogovarjali o tem, da se lahko nekatera pravila postavljajo in določajo skupaj z otrokom, nikakor pa ne vsa. Otrok potrebuje meje in pravila zaradi varnosti. Včasih sem dobila občutek, da so že obupali nad vsem in enostavno niso verjeli v uspeh in učinek.“) Opažala je, da starši niso zmogli slediti dogovorom. Ključno vlogo pri uspešnem sodelovanju ima po mnenju CSD odkritost v odnosu („Ne moremo pričakovati pozitivnih rezultatov, če nismo iskreni. Starši so težave zanižali ali jih sploh niso povedali. Zamolčali so na primer, da je punca prišla v petek domov iz zavoda, potem pa cel vikend niso vedeli, kje je.“). Sogovornica se je na temo odkritosti in iskrenosti precej razgovorila in pravi, da je to temelj uspešnega sodelovanja.

V času sodelovanja tako pred namestitvijo kot v času namestitve mladostnice je doživljala odpor staršev: „... v smislu, pustite nas že enkrat pri miru in nam dajte mir. Pustite nas, da živimo tako, kot smo prej, preden ste se vi vmešali v naša življenje.“. Ravno s tega vidika meni, da so starši prikrivali določene situacije in informacije ter dajali vtis, da v družini vse poteka v najlepšem redu. Vendar so bili tako nemočni, da niso zmogli sami rešiti težav. Njihov odpor se je pokazal v umiku iz procesa sodelovanja („... niso se javljali na telefon, ko smo jih iskali doma, niso odprli vrat ... Verjetno so me imeli že dovolj, saj smo bili v rednih kontaktih, in mogoče prepogosto slišijo, kaj vse naredijo narobe in česa vsega ne znajo. Pri delu s starši sem želela doseči, da uvidijo, da zmorejo, da znajo in da lahko. Potrebno je iskati, v čem so dobri, kaj je tisto, kar zmorejo, in na tistem graditi.“). Ravno nepripravljenost na sodelovanje lahko pri strokovnem delavcu povzroči občutek nemoči in neuspešnosti („Pomembno je, da kot strokovni delavci razumemo, zakaj se pojavi odpor, in tega ne jemljemo osebno. Starše je potrebno slišati, kaj sporočajo. Odgovornost staršev za svoja ravnanja je njihova, otroka je potrebno zaščititi in tukaj moramo delati v korist otroka. Seveda je nujno, da damo staršem prostor, da izrazijo želje, potrebe, se dogovoriš, jih obravnavаш kot enakovredne partnerje, izhajaš iz tistega, kar povedo.“).

Pripravljenost staršev na sodelovanje je bila samo takrat, ko je prišla pobuda z njihove strani („... pogosto, kadar so bile doma težave in jim niso bili kos“). CSD je zaznal, da so se starši soočali z občutki vzgojne nemoči, bili so jezni, svoje težave so zanikali ter niso bili pripravljeni sodelovati.

Povedala je še, da so vključitve v razne oblike pomoči na CSD prostovoljne in staršev ne moremo siliti vanje, četudi kot strokovnjaki menijo, da bi bilo to nujno. „Kadar pa zaznamo, da je ogrožen otrok, takrat pa imamo več možnosti, da starše vključimo v razne oblike pomoči.“

Kljub temu je strokovna delavka dobila od njih informacije vsaj takrat, ko so prišli na center uveljavljat denarno socialno pomoč ter otroške dodatke („Ni mi vseeno, ko vidim, da starši nočejo sodelovati, kot strokovnjak pa vidiš, da v družini marsikaj ni OK. Tukaj se res včasih počutim kot motivator in poskušam na vse načine doseči, da bi starše premaknili.“)

V času namestitve so bila v procesu sodelovanja nihanja. Včasih je mama takoj, ko je nastala kakšna težava, poklicala na CSD, zgodilo pa se je tudi, da je bil CSD s strani policije ali zavoda obveščen o neprimernemu vedenju mladostnice: *„To kaže na neodkritost staršev in mogoče tudi na nesposobnost razumevanja določenih situacij, v katerih je lahko ogrožen otrokov razvoj. Takrat je treba skupaj stopiti, da lahko rešimo določeno situacijo.“* V refleksiji sodelovanja z družino v času namestitve pove, da bi lahko opravila več obiskov na domu ter večkrat povabila starše na razgovor, vendar *„...enostavno nisem zmogla, saj imam preveč dela in bi moral biti moj delavnik precej daljši.“* S tem se izkazuje, da so delavci na centrih preobremenjeni. Družine so lahko zmedene, saj se strokovni delavec znajde v dveh vlogah; v vlogi tistega, ki otroka izloči iz družine, ter hkrati tistega, ki želi družini pomagati. V teh primerih ima CSD dominantno vlogo, saj je izvedel poseg v zelo intimen prostor, v družino. Pri starših je sogovornica dobila občasno občutek, da CSD dojemajo kot nasprotnika in ne kot nekoga, ki jim bo pomagal. V času namestitve mladostnice se je mama včasih izognila srečanju z utemeljitvijo, da sodeluje z zavodom in ne vidi potrebe, da bi sodelovala še s CSD.

Kljub temu so se starši večkrat obrnili na CSD, vendar izključno takrat, ko so nastale težave v družini, predvsem v času počitnic ali vikendov. Kontakti so bili pogostejši v obdobju, ki ga je mladostnica preživela doma. Takrat so se starši znašli v stiski zaradi vzgojne nemoči. Sklepamo lahko, da je družina – kljub temu da je občasno odklanjala pomoč – zaupala CSD, saj je dobila občutek slišnosti in občutek, da se lahko zanese na nekoga, ki ji bo v pomoč. S tega vidika je sodelovanje uspešno: družina je zaznala težave in pobuda je prišla z njene strani.

CSD O SODELOVANJU Z VZGOJNIM ZAVODOM

Obdobje nameščanja je lahko *„naporno in utrujajoče“* (*„Tukaj izgubljam ogromno energije po nepotrebnem, vendar zaradi same sistemske ureditve.“*) Kot opiše sogovornica, vzgojni zavod včasih ne želi sprejeti otroka, saj želijo imeti tam otroke, ki jim nič ne manjka. Kot razlog zavrnitve navajajo, da *„otroci niso primerni zanje. Tukaj porabim ogromno energije in časa, da najdem primerno namestitev*

oz. *da prepričam zavod, da ga sprejme.*“ . Doda še, da zavodi prehitro („*Rekord sta dva dneva.*“) izpustijo otroka/mladostnika, ker je kršil pravila; razlogi, zaradi katerih je bil nameščen, pa še niso odpravljeni. Dejstvo je, da želijo vse stroke delati v korist otroka, in če ga je potrebno izločiti iz okolja, ga je potrebno takoj. Sogovornica izpostavi, da se počuti nemočno zaradi zaprtosti vzgojnih zavodov med počitnicami, ob koncih tedna, otroci pa domov ne morejo. Težava se pojavi ob vprašanju, kam otroka v tem času namestiti, če ne more domov.

Strokovna delavka CSD je redno hodila na timske sestanke, ki jih je izvajal vzgojni zavod, in povedala, da vidi smisel sestankov

TABELA 3: CSD o sodelovanju z vzgojnim zavodom

sodelovanje	uspešno sodelovanje	• intenzivno delo s starši • timski sestanki • enakovreden odnos • jasno opredeljeni cilji in naloge
	neuspešno sodelovanje	• naporno
občutek slišanosti	• določitev pričakovanj • sprotno preverjanje informacij	
razkorak med strokama	občutek nemoči zaradi sistema	• zaprtost med počitnicami • ne želi sprejeti otroka • lokacijska razdalja

v tem, da jo vzgojni zavod obvešča o napredku in težavah tako v zvezi z otrokom kot v zvezi s starši. Na sestankih so lahko opredelili pričakovanja in možnosti sodelovanja tako z družino kot z vzgojnim zavodom. Z jasno izraženimi pričakovanji vseh udeleženi se lahko po mnenju sogovornice CSD izogneš prelaganju odgovornosti in omogočiš vsem udeleženi prostor izražanja. Še posebej so pomembna jasno izražena pričakovanja med CSD in VZ („*Na začetku sodelovanja tako s starši kot z vzgojnim zavodom smo konkretno opredelili naloge. To mi je dalo občutek varnosti in ni bilo*

zmede, kaj kdo počne, ter tihega pričakovanja, kaj bi moral narediti CSD in kaj starši. Pri sodelovanju mora biti vsem jasno, kaj je njihova naloga. Poleg tega se izognemo prelaganju odgovornosti z ene institucije na drugo.“) Sodelovanje z zavodom je doživljala kot uspešno, saj so bili v kontaktu, sproti so si izmenjali informacije („... To je bilo pomembno predvsem z vidika, da starši niso mogli manipulirati in govoriti različnih zgodb.“) CSD kot pomemben vidik sodelovanja opredeli enakovreden odnos med strokama („Pomembno mi je bilo, da smo bili z zavodom na istem bregu. To pomeni, da smo bili usmerjeni v korist otroka. Nisem imela občutka oz. niti nisem razmišljala o tem, da bi bila vloga CSD pomembnejša kot vloga zavoda ali obratno. Ko smo na začetku opredelili pričakovanja in konkretne naloge, smo posledično poskrbeli, da so bile naše vloge enakovredno razporejene.“)

Delo s starši se nadaljuje tudi po namestitvi otroka v vzgojni zavod. Poudari, da sta CSD in družina lokacijsko precej bližje in CSD lahko intenzivneje dela s starši. Vendar je CSD izpostavil preobremenjenost in zasičenost na centrih ter pomanjkanje časa, kar posledično vpliva na količino in intenzivnost medsebojnega sodelovanja tako s starši kot z vzgojnim zavodom.

VZGOJITELJICA O SODELOVANJU S CSD

Vzgojiteljica sodelovanje s CSD doživlja kot uspešno in fleksibilno („V določenih situacijah je potrebno hitro odreagirati, se ne more čakati. In CSD je bil tu hiter.“) Pomemben se ji zdi občutek, da ji je CSD na razpolago, kadar zazna, da ga potrebuje. Mladostnica je v času namestitve zbežala. Sogovornica poudari, da so v času bega z družino in s CSD dobro sodelovali, bili so si v oporo ter v rednih stikih („V takšnih primerih se je pokazalo dobro sodelovanje. Vsi smo bili enakovredni, vsi smo bili usmerjeni v to, da se punca čim prej vrne. Kar je ključno, je to, da v teh situacijah ni prostora za prikrivanja in moramo biti iskreni.“)

Pove, da s CSD pogosteje sodelujejo psihologi, svetovalna služba, medtem ko sam vzgojitelj s CSD nima toliko stika, razen ob sprejemu v zavod, sprejemu individualnega načrta in na zaključnem timu ob koncu šolskega leta. Potrebo po sodelovanju vidi v primerih, ko se zazna, da bi določena informacija vplivala na mladostnico

(„Če čutimo potrebo, lahko pokličemo in vprašamo, kako je s starši doma, ali pa opozorimo na kakšno stvar.“)

Vzgojiteljica je povedala, da se je dogajanje doma odražalo na vedenju mladostnice („Bila je bolj nemirna, v šoli je popustila“). To

TABELA 4: Vzgojiteljica o sodelovanju s CSD

sodelovanje	uspešno sodelovanje	• fleksibilnost • izmenjava informacij • skupno zastavljeni cilji
občutek slišnosti	• dosegljivost CSD • odzivnost CSD	
razkorak med strokama	• več sodelovanja z družino s stani CSD • ni potrebe po pogostejšem sodelovanju s CSD	

je bil povod za kontakt s CSD („V teh trenutkih sem poklicala CSD ter jih obvestila, da se v družini nekaj dogaja.“) Kot pojasnjuje naprej, je CSD opravil ogled na domu ali poklical starše ter preveril dogajanje doma.

Vzgojiteljica je imela odprt prostor, čutila se je slišano ter, kot pojasnjuje, ni dobila občutka neangažiranosti in nepripravljenosti s strani CSD, kar ocenjuje kot zelo dobro. Za družino uspešno sodelovanje ocenjuje takrat, kadar gre za usklajenost vseh vpletenih. Poudari usmerjenost dela v korist otroka ter kot glavni cilj sodelovanja opredeli odpravo težav, zaradi katerih je bila mlado- stnica nameščena v vzgojni zavod („Vsi moramo sodelovati, saj lahko skupaj izboljšamo pogoje doma. Če en član ne sodeluje, uspeha ne bo.“) Vzgojiteljica je povedala, da je v konkretnem primeru od CSD pričakovala več sodelovanja s starši, saj so starši precej oddaljeni od zavoda, CSD pa je lokacijsko precej bližji.

Vzgojiteljica ne vidi potrebe po pogostejšem sodelovanju s CSD, kot ga izvajajo, saj je njihovo delo bolj usmerjeno v skupinsko dinamiko vzgojne skupine in ne toliko v individualni pristop do otroka v vzgojnem zavodu. Dejstva, ki jih je navedla vzgojiteljica,

potrdi tudi Priloga k vzgojnemu programu (2004), ki opredeljuje, da vzgojitelj načrtuje, uresničuje in spremlja načrtane aktivnosti, vezane na realizacijo individualnega načrta, učne uspešnosti otroka, skrbi za dobro klimo v skupini, vodi razgovore v kriznih situacijah ter omogoča pogoje za zdrav psihofizični razvoj otrok in mladostnikov. Drugi strokovni delavci (psihologi, socialni delavec in medicinska sestra) tvorijo z matičnim vzgojiteljem strokovni tim, kamor so vključeni tudi strokovni delavci CSD, ter izvajajo aktivnosti za starše.

VZGOJITELJICA O SODELOVANJU S STARŠI

Pomemben vidik obravnave predstavlja delo z družino v času namestitve otroka v vzgojni zavod, saj se bo otrok po končanem ukrepu vrnil v okolje, ki je bilo zanj neprimerno, kar je določeno tudi z načelom sodelovanja z družino v Vzgojnem programu (2004). Vzgojiteljica sodelovanje s starši oceni kot uspešno („*Sploh letos sta redno hodila na delavnice, to ima svetovalna služba.*“) ter poudari, da je bila z mamo v kontaktu tedensko („*Ena redkih mam, ki je sama klicala. Druge recimo sama lovim in jih kličem, da povedo, kako je doma.*“) Starši

TABELA 5: Vzgojiteljica o sodelovanju s starši

sodelovanje	uspešno sodelovanje	• telefonski pogovori • obiski na delavnicah
	neuspešno sodelovanje	• intenzivnejši kontakt z mamo • nemoč staršev • nezmožnost sledenja dogovorov
občutek slišanosti	•	nižje sposobnosti razumevanja
razkorak med vzgojiteljico in družino	•	doživljanje zavoda kot nasprotnika
	•	manipulacije

so bili dnevno v stiku z otrokom, udeležili so se predavanj, ki jih je izvajal vzgojni zavod, vendar so bili obiski povezani s prevozom. Oddaljenost njihovega doma do vzgojnega zavoda je velika. Pove, da se je mama trudila sodelovati in udeleževati aktivnosti v zavodu bolj kot oče, vendar je zaznala, da se nista bila sposobna držati dogovorov („Enostavno nista zmogla izpeljati tistega, kar smo se dogovorili, oz. nista kazala zanimanja, da bi karkoli spremenila. Občutek sem imela, da sta na predavanjih samo fizično, z mislimi pa čisto nekje drugje.“) Večkrat je vzgojiteljica med pogovori dobila občutek, da mama in oče nista bila sposobna razumeti posledic svojega vedenja („Na primer, kadar smo se pogovarjali o vzgoji ali o tem, kako pomembno je, da ne skrivajo kakšnih informacij o punci, še posebej, kadar je na begu ali ko se je čez vikend kaj zgodilo doma, niso bili sposobni razumeti posledic, da je to v škodo punce in družine. Občutek sem imela, da so starši to razumeli kot napad nase in na punco ter so z molkom ali zaničanjem potegnili s punco. Po drugi strani so prikimavali in mi pritrjevali, kako pomembno je, da smo iskreni in da si vse povemo, kaj se dogaja, saj lahko le tako pridemo do kakšnih sprememb.“) Izpostavi, da je v procesu sodelovanja staršem prilagajala nivo pogovora („Malo težje razumejo in dojamejo stvari“). Želela je, da se razumejo kot partnerji, kjer je osnova enakovreden odnos, vendar je na trenutke občutila, da starši zavod doživljajo kot nasprotnika.

Vzgojiteljica je starše doživljala kot nemočne in kot take jih je mladostnica hitro zmanipulirala. Pri starših je zaznala pretirano ustrežljivost do otroka, kar je mladostnica s pridom izkoristila („Punca je prišla v zavod ali pa je iz njega odhajala in mama ji je nesla torbo. Ali pa je mama urejala karte za avtobus. To so stvari, ki jih lahko punca sama naredi in se tako navaja na samostojnost.“) O navedenem so se s starši veliko pogovarjali: „Vložili smo veliko energije, da je punca sama klicala za karto in si sama nesla torbo. Mama nekako ni razumela, zakaj je koristno, da punca sama kliče ali si sama nese torbo.“

MAMA O SODELOVANJU S CSD

Mama sodelovanje s CSD oceni kot naporno, predvsem zaradi pogostih srečanj in voženj na CSD, saj so se ji zdela srečanja, ko ni bilo

težav v družini, nesmiselna („Včasih se mi ni dalo iti na center. Sem se zlagala, da ne morem priti. Vem, da to ni v redu.“)

Mama se je obrnila na CSD izključno v primerih, ko je doživljala stisko zaradi vzgojne nemoči, saj jo je pogovor s CSD pomiril. Povedala je, da jo je CSD poslušal in ji pomagal („Ko je bila punca na begu, sem takoj poklicala CSD. Skrbelo me je za punco. CSD me je pomiril. Večkrat sem ga klicala, če se že ve kaj novega.“)

Boljše sodelovanje s CSD vidi tudi v tem, da bi morali biti pogostejši pogovori z otrokom ter pogostejši telefonski klici, s katerimi bi preverjali, kakšno je stanje v času izhoda iz zavoda. Starši so bili pri vzgoji nemočni in vlogo CSD vidijo pri pogovoru z mladostnico

TABELA 6: Mama o sodelovanju s CSD

sodelovanje	uspešno sodelovanje	• namestitev mladostnice v vzgojni zavod • prilagajanje srečanj
	neuspešno sodelovanje	• nepotrebni razgovori • vzgojna nemoč
občutek slišnosti	•	dosegljivost CSD
razkorak med mamo in CSD	•	• pogostejši kontakt z mladostnico • pomoč mladostniku in ne staršem • prepogosta srečanja

(„Večkrat bi morali poklicati in se pogovarjati. S punco. Če jih pokličeš enkrat na pomoč, če starši ne morejo, da bi še CSD pomagal. Če punca ne uboga, se je treba z njo pomeniti.“) Uspešno sodelovanje s CSD opredeli kot pomoč otroku, saj „nas sploh ni več ubogala in CSD bi moral nekaj narediti“. Po mnenju staršev se je to tudi izpolnilo, saj je prišlo do namestitve. Za nekatere teme pogovorov glede vzgoje otrok je mama menila, da so nepotrebne. CSD tega ni povedala, ampak je mnenje zadržala zase („Moja vzgoja je ista. Nisem se kaj spremenila, saj imam zadaj še tri otroke.“)

Povedala je še, da se je lahko kadarkoli obrnila na CSD („Vedno so bili na voljo. Če se mi ni na telefon oglasila, me je poklicala nazaj.“) Mama je od CSD pričakovala, da se bo postavil na stran staršev, če bodo z mladostnico težave. Pričakovala je, da bo lahko CSD uporabila kot grožnjo, ki bo zaleгла („Doma punca spet ni hotela ubogati. Poklicala sem CSD, da bi punco v red spravil, ona je začela spraševati, kaj je bilo, in da se bo s punco kasneje pomenila. Potem je bilo že prepozno, je že šla ven.“)

Družina nima avta, pogovore pa je potrebno prilagajati možnostim prevoza. Mama pove, da bi bilo potrebno imeti pogovore takrat, ko nastane težava, ki jo je treba takoj rešiti, ter da se občasno zgodi,

TABELA 7: Mama o sodelovanju z vzgojnim zavodom

sodelovanje	uspešno sodelovanje	• telefonski pogovori • obiski na delavnicah • pogovor o napredku • vedenje mladostnice
občutek slišnosti	• vključenost v pripravo programa • podpora v času bega • razumevanje glede težav s prevozom	
razkorak med mamo in vzgojnim zavodom	• strožja pravila v zavodu • razhajanje informacij med vzgojiteljico in mladostnico	

da na dogovorjeni termin v družini ni težav, zato takrat ne vidi potrebe po izvedbi pogovora.

Mama sodelovanje z zavodom opiše kot pozitivno. Pravi, da so „... šli pogledat zavod. Vse smo si lepo pogledali in razložili so nam, kako bo tukaj zgledalo. Čez teden bo punca tukaj, med vikendi in počitnicami pa bo doma. Bili so zelo prijazni.“ Vključili so jo tudi v pripravo programa, kjer je imela enakovredno vlogo kot CSD in zavod („Fajn se mi je zdelo, ko so me vprašali in vključili v pogovor, kaj vse bomo delali v zavodu.“)

Mama je bila s sodelovanjem z vzgojiteljico zadovoljna. Pove, da sta se redno slišali po telefonu, vseč ji je bilo, da je slišala napredke mladostnice in ne samo težav („Želela sem slišati, kako je. Želela sem

slišati tudi od vzgojiteljice, da je vse v redu. V tistem času, ko so lahko imeli telefone, nikoli ni bil problem, da se ne bi slišali.“) Sproti so se pogovarjali o situacijah doma. Vzgojiteljica jo je poslušala, ni je obsojala. Želela je vedeti, kaj se je dogajalo doma, zanimalo jo je, ali je bila doma kakšna situacija, zaradi katere bi mladostnico posebej pohvalila ter obratno. Doda še, da so imeli pogovor o kajenju, saj punca kadi. Spomni se, da so se pogovarjali predvsem o negativnih posledicah kajenja, nato pa mama zaključi, da kajenja mladostnici ne more preprečiti (*„Rekla je, da če drugi kadijo, zakaj še jaz ne bi. In kadi. Noče nehati.“*)

Pove še, da so se zgodbe vzgojiteljice in zgodbe mladostnice občasno razlikovale. Verjela je vzgojiteljici, saj ve, da se mladostnica rada zlaže. Prav tako pove, da so ji vzgojitelji stali ob strani, ko je mladostnica pobegnila iz zavoda. Bili so v rednih kontaktih in so se sproti obveščali, če je kdo izvedel kaj novega (*„... Takrat smo bili za punco v skrbeh.“*) V tistih trenutkih ji je bilo v pomoč, da so ji stali ob strani, ji dali kakšno vzpodbudno besedo. Vendar pa poudari, da bi moral biti v zavodu strožji režim (*„Lahko bi bili bolj strogi; če bi bili, ne bi bilo toliko begov.“*)

Mama se je udeležila predavanj, ki so jih organizirali v zavodu. Predavanj se je udeležila samo takrat, ko je imela prevoz, ki ga ni bilo potrebno plačati (*„Na predavanja sem hodila, kadar je imel puncin fant avto. Avtobusi so dragi in dolgo traja. Kolikokrat je bil puncin fant prost, da me je peljal, tolikokrat sem lahko potem sodelovala.“*) Poudari še, da so v zavodu razumeli finančno stisko in oddaljenost zavoda od doma.

Mama meni, da je sodelovanje z zavodom uspešno, saj je dekle doma med vikendi in počitnicami bolj pridno in bolj uboga.

SKLEP

Ugotavlja, da sogovorniki dajejo velik poudarek na medsebojno sodelovanje in se zavedajo uspešnih rezultatov, ki jih lahko dosežejo. Pri tem se je potrebno zavedati, da so spremembe in rezultati pri posamezniku in družini odvisni od številnih dejavnikov. Dobro sodelovanje je samo eden izmed njih.

Strokovni delavki kot izhodišče dobrega sodelovanja navedeta iskrenost, jasno določitev nalog ter prevzemanje odgovornosti za določene naloge. Občutili sta, da mama uporablja neustrezno/izkrivljeno komunikacijo, ki je neodkrita in nepredvidljiva ter nasprotujoča si, kar predstavlja dejavnik tveganja, ki negativno vpliva na otroka (Skynner, 1982, v Poljšak Škraban, 2002) in na celoten proces sodelovanja. Obe intervjuvanki potrjujeta, da sodobne intervencije temeljijo na prepričanju, da je potrebno v kontekst pomoči vključiti družino in njeno socialno okolje (Žižak in Koller Trbovič, 2007). Tako CSD kot vzgojiteljica dajeta poudarek na medsebojno sodelovanje, zato ocenjujeva, da obe službi stremita k aktivnemu vključevanju staršev ter medsebojni komunikaciji in nujenju pomoči, vsaka iz svojega zornega kota. Kobolt (2002) poudari, da je potrebno terapevtsko delo s celotno družino in širšo socialno mrežo, ter doda, da se na zavodsko vzgojo po svetu že dolgo ne gleda več kot na ukrep odvzema otroka z namenom prevzgoje v zavodu, ampak se išče enakopravno in tesno sodelovanje z družinami in starši.

Ugotavlja, da se je v času namestitve v določenem obdobju pojavil odpor s strani staršev, kar potrjujejo vse tri intervjuvanke. Intervjuvanke so ga doživljale kot naveličanost, umik, izražen je bil tudi z molkom s strani mame ter z zanikanjem težav.

Kot pravi Rooney (1992), strokovni delavci velikokrat označijo, da se uporabniki odzovejo z odporom, vendar pa je odpor etiketa, ki jo uporabniku določi strokovni delavec, če se ne vede na način, s katerim bi bil strokovni delavec zadovoljen. Zavedati se je potrebno, da se odpor pojavlja znotraj interakcije v odnosu. Miller (2003, po Hong Chui in Mui Ho, 2006) pravi, da se odpor kaže kot težava v interakcijah strokovnega delavca in uporabnika ter se pojavlja zaradi obeh, ne le zaradi uporabnika.

Ugotavlja, da starši želijo pomoč samo takrat, ko zaznajo težave. Kontinuirana obravnava se jim zdi nepotrebna, saj glavni vzrok za namestitev pripisujejo mladostnici.

CSD ima v odnosu do staršev dvojno vlogo. Kot ugotavlja Bezenšek Lalić (2009), ima CSD na eni strani vlogo predlagatelja in izvrševalca ukrepov za zaščito otroka, na drugi strani pa vlogo predlagatelja za sodelovanje s starši. Iz tega lahko sklepava, da ima CSD dominantno vlogo, saj so starši nemočni in jih je potrebno

usmerjati. Dilema se pojavi ob vprašanjih, v kolikšni meri je staršem sploh v interesu sodelovanje s CSD in kako so pripravljeni vstopati ter se vključevati v procese pomoči. Sklepava tudi, da ima vzgojni zavod dominantno vlogo v procesu nudenja pomoči staršem z vidika vodenja, usmerjenja ter spreminjanja njihovih vzgojnih navad. Pomembno dejstvo je, da sogovornici ključno vlogo določata skupnemu sodelovanju.

Iz rezultatov je razvidno, da se je mama večkrat obrnila po pomoč na CSD in vzgojiteljico, predvsem takrat, ko se je znašla v stiski. Kljub temu da se je občasno umaknila iz procesa sodelovanja ter nekatera srečanja opredelila kot nesmiselna, saj je po njenem mnenju potrebno pomoč nuditi mladostnici in ne staršem, so jo pogovori s CSD in vzgojiteljico pomirili. Dobila je občutek, da ji lahko CSD in vzgojiteljica v stiski nudita pomoč ter sta ji v oporo predvsem v času bega mladostnice. Mama je sodelovanje z obema institucijama opisala kot uspešno, kar potrdi z dejstvi, da je CSD namestil otroka v zavod (kot glavni razlog namestitve opredeli vedenje mladostnice). Zavod je starše aktivno vključeval in imel redne telefonske stike. Kot pomanjkljivost mama doda, da je bila pomoč mladostnici pred namestitvijo s strani CSD premalo intenzivna. Pogrešala je več pogovora z mladostnico in pogostejše obiske na domu.

Starši so imeli možnost za aktivno vključevanje v različne oblike in načine sodelovanja z različnimi delavci v ustanovi, kamor so bili vključeni v obravnavo. Aktivno vključevanje je obsegalo sodelovanje pri načrtovanju, izvajanju in evalviranju ustreznih programov in pristopov.

Po mnenju staršev, katerih otroci so bili nameščeni v institucionalno vzgojo, k uspešnemu sodelovanju med starši in strokovnimi delavci pripomore, da jih strokovni delavci obravnavajo kot partnerje, da želijo poznati njihove mnenje, cilje, želje, da poizvejo, kaj so starši že poskusili storiti glede težav, s katerimi se soočajo, in kje so bili uspešni. Na uspešno sodelovanje vpliva tudi to, da se strokovni delavci trudijo vključevati starše in jih obveščajo o morebitnih spremembah, da so dostopni, do staršev poštene, da jih spoštujejo ter upoštevajo etnične, kulturne, jezikovne in socialno-ekonomske razlike. Starši izpostavijo tudi pomembnost prilagajanja nujenih

oblik pomoči in podpore potrebam vsake družine in prepoznavanje podpornih dejavnikov v njihovem okolju ter uvajanju intervencij, ki bodo uspešne tudi izven okvirjev institucij, torej v otrokovem domačem okolju (Engage us, 2012).

Na podlagi pridobljenih rezultatov ugotavlja, da kadar starši ne uvidijo vzgojne nemoči in vzroke za težave iščejo druge (v okolici, preostalih članih družine, instituciji ...), to pomembno vpliva na smiselnost in učinkovitost nudene pomoči.

Sodelovanje med starši oz. družinami ter strokovnimi službami je za uspešno doseganje sprememb v družinskem sistemu ter zagotavljanju ustreznih pogojev za razvoj otroka ali mladostnika nujno. Številni avtorji navajajo in opozarjajo, da se strokovnjaki zavedajo pomembnosti sodelovanja in vključevanja družine v proces pomoči.

Opažava tudi, da je področje sodelovanja med starši otroka, nameščenega v vzgojni zavod, vzgojnim zavodom in centrom za socialno delo zakonsko ohlapno opredeljeno, nima jasno določenih nalog ali pa se le-te v praksi ne izvajajo. Posledice tega so lahko prelaganje odgovornosti ter neintenzivne in neenakopravne obravnave. Izboljšavo v procesu sodelovanja vidiva v sistemski ureditvi sodelovanja med vsemi udeleženi. Meniva še, da bi bilo potrebno uvesti pogostejša in sistematično vodena srečanja med starši, vzgojnim zavodom in centrom za socialno delo, vendar se na drugi strani zavedava lokacijskih razdalj in časovne stiske vseh udeleženi. Prav tako zaznavava potrebo po pogostejšem kontaktu in oblikovanju posebnega protokola med vzgojnim zavodom in centrom za socialno delo, predvsem v izmenjavi informacij in načrtovanju nudenja pomoči staršem.

Rezultati raziskave so pokazali, da pomemben vidik medsebojnega sodelovanja med CSD, zavodom in starši predstavlja občutek sprejetosti, slišnosti, enakovrednega odnosa in zaupanja, saj je nerealno pričakovati spremembe, kadar starši pomoč doživljajo kot napad.

Osvetlitev različnih vidikov stroke in družine, ki je vključena v proces sodelovanja med namestitvijo, lahko pomembno vpliva na nadaljnje delo strokovnjakov na področju vzgojnih zavodov, centrov za socialno delo ter strokovnjakov, ki so v stiku z družino.

Na izbranem področju vidiva možnosti za nadaljnje raziskovanje, saj osvetlitev doživljanja v procesu sodelovanja pomembno vpliva na nadaljnje načrtovanje oblik pomoči in različnih pristopov tako na CSD kot v zavodih.

LITERATURA

- Anzeljc Bratina, M. in Leva, J. (2012). Zaključki posveta „Sodelovanje med centri za socialno delo in (vzgojnimi) zavodi od ogleda do odpusta pri obravnavi otrok/mladostnikov“. Pridobljeno s: <http://www.scsd.si/novica/items/zakljucki-posveta-sodelovanje-med-centri-za-socialno-delo-in-vzgojnimi-zavodi-od-ogleda-do-odpusta-pri-obravnavi-otrokmladostnik.html>.
- Asen, E. (2007). *Changing „Multi-Problem Families“ – Developing a Multi-Contextual Systemic Approach*. Pridobljeno s <http://www.socwork.net/sws/article/view/130/495>.
- Bezenšek Lalič, O. (2009). *Odzivanje socialnih delavk in delavcev na nasilje v družini*. Ljubljana: Društvo SOS telefon za ženske in otroke – žrtve nasilja.
- Engage us: A guide written by families for residential providers*. (2012). Pridobljeno s <http://il.nami.org/BBI%20%20Engage%20Us%20%20Family%20Engagement%20Guide.pdf>.
- Gerič, D. in Horvat, M. (2000). Delo z družino, centri za socialno delo in drugimi ustanovami. V M. Horvat (ur.), *Iz prakse v prakso delo z vedenjsko in osebnostno motenim otrokom in mladostnikom* (str. 20–28). Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.
- Gregory, E. (2000). Recognising differences. Reinterpreting family involvement in early literacy. V T. Cox (ur.) *Combating Educational Disadvantage: meeting the needs of vulnerable children* (str. 103–120). London: Falmer.
- Hong Chui, W. in Mui Ho. K. (2006). Working with Involuntary Clinets: Perceptions and Experiences of Outreach Social Workers in Hong Kong. *Journal of Social Work Practice*, 20(2), 205–222.

- Kobolt, A. (2002). Socialno terapevtsko delo z družinami. V G. Meško (ur.), *Vizije slovenske kriminologije* (str. 187–197). Ljubljana: Ministrstvo za notranje zadeve Republike Slovenije, Visoka policijsko varnostna šola.
- Končar, M. (2003). Individualiziran program. Ljubljana. *Defektologica Slovenica*, 11(3), 25–33.
- Krajncan, M. (2002). Nekateri vidiki v zaznavanju, definiranju in odločanju za napotitev otroka v vzgojni zavod. V G. Meško (ur.), *Vizije slovenske kriminologije* (str. 163–184). Ljubljana: Ministrstvo za notranje zadeve Republike Slovenije, Visoka policijsko varnostna šola.
- Krajncan, M. (2006). *Na pragu novega doma; oddaja otrok in mladostnikov v vzgojni zavod*. Ljubljana: Pedagoška fakulteta.
- Kuzmanič Korva, D. (2005). Socialni servisi za otroke, mladostnike in družine. V A. Črnak Meglič (ur.), *Otroci in mladina v prehodni družbi: analiza položaja v Sloveniji* (str. 205–220). Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport, Urad Republike Slovenije za mladino.
- Kuzmanič Korva, D. in Murgel, S. (2007). *Katalog javnih pooblastil, nalog po zakonu in storitev, ki jih izvajajo Centri za socialno delo*. Ljubljana: Narodna in univerzitetna knjižnica.
- Mesec in Rode (2008). Študija primera. Pridobljeno s <http://www.ppt2txt.com/r/39d482fe/>.
- Park, J. H., Alber Morgan, S. R. in Fleming, C. (2011). *Collaborating With parents to Implement Behavioral Interventions for Children With Challenging Behaviors*. Pridobljeno s <http://search.proquest.com.nukweb.nuk.uni-lj.si/docview/846788053?accountid=16468>.
- Poljšak Škraban, O. (2002). Pojmovanja „normalnosti“ procesov v družini; funkcionalnost in kompetentnost socialnega sistema. *Socialna pedagogika*, 11(2), 189–212.
- Rooney, R. H. (1992). *Strategies for Work with involuntary Clients*. New York: Columbia University Press.
- Russell, F. (2003). The expectations of parents of disabled children. *British Journal of Special Education*, 30(3), 144–149.
- Skalar, V. (1995). Družine otrok, ki so bili oddani v vzgojno ustanovo. V *Pedagoško obrazovanje roditelja* (str. 57–67). Rijeka: Pedagoški fakultet u Rijeci, Odsjek za pedagogiju.

Vzgojni program. (2004). Pridobljeno s [http://eportal.mss.edus.](http://eportal.mss.edus.si/msswww/programi2011/programi/media/pdf/programi/Vzgojni_program.pdf)

[si/msswww/programi2011/programi/media/pdf/programi/](http://eportal.mss.edus.si/msswww/programi2011/programi/media/pdf/programi/Vzgojni_program.pdf)

[Vzgojni_program.pdf](http://eportal.mss.edus.si/msswww/programi2011/programi/media/pdf/programi/Vzgojni_program.pdf).

Žižak, A. in Koller Trbovič, N. (2007). Temna stran družinskega življenja v doživljanju otrok in mladostnikov. *Socialna pedagogika*, 11(2), 147–170.